

**Pirmos pakopos studijų (dieninių ir neakivaizdinių)
specialiųjų dalykų baigiamųjų egzaminų programos bei organizavimo ir
egzaminavimo tvarka 2017 metais**

Specialiųjų dalykų baigiamieji egzaminai **Ekonomikos bei Vadybos ir verslo administravimo kryptių studijų programų** studentams organizuojami testais. Testai parengiami kiekvienam dalykui, atsižvelgiant į dalyko specifiką, informatyvumą, detalumą ir kt.

Specialieji dalykai, įtraukti į baigiamąjį egzaminą, pagal studijų kryptis yra:

Ekonomikos kryptis:

1. Valstybės finansai
2. Pinigai ir kreditas
3. Valstybės ekonominė politika
4. Tarptautinė ekonomika
5. Ūkio statistika
6. Ekonometrija

Vadybos ir verslo administravimo kryptis:

1. Apskaita
2. Vadyba
3. Rinkodara
4. Informatika ir informacinės sistemos

Egzaminas laikomas iš kiekvienos studijų krypties trijų dalykų.

Ekonomikos fakulteto dekanas

prof. dr. Jonas Martinavičius

EKONOMIKOS STUDIJŲ KRYPTIS

I. VALSTYBĖS FINANSŲ PROGRAMA

1. Finansų esmė ir vaidmuo

Finansų kilmė ir apibrėžimas. Finansų mokslo objektas. Finansų funkcijos. Bendras nacionalinis produktas bei nacionalinės pajamos ir finansai. Finansų ryšys su ekonominiu, socialiniu ir politiniu gyvenimu. Finansų raidos bruožai. Finansų teorijų apibūdinimas. Valstybės finansų sistema. Valstybės finansų apibūdinimas ir turinys. Valstybės finansų vaidmuo šiuolaikinių valstybių ekonominėse ir socialinėse sistemose. Valstybės finansų ypatybės Lietuvoje ir kitose valstybėse. Lietuvos Respublikos fiskalinė politika. Valstybės finansų reguliavimo koncepcijos – monetaristinė ir keinsistinė. Ekspencinė/restrikcinė fiskalinė politika.

2. Finansų organizavimas ir valdymas

Finansų sistema ir jos grandys: valstybės biudžetas, įmonių (korporacijų) finansai, nebiudžetiniai fondai, vietiniai finansai. Įmonių finansai: esmė ir finansiniai santykiai, įmonių rūšys, įmonių veiklos ir gamybos sąnaudos, įmonių pajamos, finansinis rezultatas ir jo paskirstymas. Ne pelno organizacijos: rūšys, reglamentavimas ir veikla, apribojimai, lengvatos. Valstybės pajamų sistema ir jų šaltiniai. Lėšų akumuliaciniai metodai. Valstybės išlaidų sistema. Finansų valdymo įstaigos. Finansų politika ir finansinė teisė Lietuvoje. Valstybės finansų sistemos reguliavimas. Konvergencijos kriterijai ir jų dydžiai.

3. Valstybės išlaidos

Lietuvos valstybės išlaidų sudėtis ir struktūra. Valdymo, karinės, ekonominės ir socialinės kultūrinės išlaidos.

Lietuvos valstybės išlaidų apimtys, lyginamosios bendrojo vidaus produkto (BVP) dalies ir struktūros dinamika.

Biudžeto išlaidų planavimo metodiniai principai. Lietuvos nacionalinio biudžeto planavimo praktika: teisinis reglamentas, biudžeto sudarymo technologija. Biudžeto programų vertinimas: vertinimo kriterijai, kriterijų reikšmingumo nustatymas, kriterijų normalizavimo poreikis, diskontavimo ypatumai.

4. Valstybės pajamos

Valstybės pajamų sudėtis.

Mokesčiai Lietuvos teritorijoje viešpataujant carinei Rusijai ir kaizerinei Vokietijai. Biudžeto mokesčių pajamų akumuliacija 1918–1940 m. Apmokestinimas karo ir pokario

laikotarpiais (1941–1952 m. m.). Mokesčių administravimo 1953–1990 m. tendencijos. Apmokestinimo ir mokesčių pokyčiai Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę. Mokesčių reformos.

Mokesčių ekonominė esmė. Mokesčių raidos bruožai. Mokesčių elementai. Mokesčių tarifai. Mokesčių sistema. Mokesčių sistemos vertinimo rodikliai. Mokesčių administravimas.

Keturios mokesčių taisyklės (pagal A. Smitą). Apmokestinimo principai. Mokesčių klasifikavimas. Mokesčių politika.

Mokesčių vengimas. Mokesčių kultūra.

Lietuvos valstybės pajamų sudėtis ir struktūra. Mokestinės ir nemokestinės valstybės pajamos.

Mokesčių našta Lietuvoje ir kitose šalyse.

Netiesioginių mokesčių sistema. Akcizai. Pridėtinės vertės mokestis, jo ėmimo būdas. Muitai.

Netiesioginių mokesčių fiskalinė reikšmė ir jų suderinimas su ES.

Tiesioginių mokesčių sistema. Pelno mokestis. Gyventojų pajamų mokestis, jo ypatybės. Paveldimo turto mokestis. Turto mokesčiai (nekilnojamojo turto, žemės). Gamtos išteklių mokesčiai (už valstybinius gamtos išteklius, už aplinkos teršimą, naftos ir dujų išteklių mokestis). Įvairūs kiti (konsulinis, žyminis) bendrieji tiesioginiai mokesčiai.

Tiesioginių mokesčių fiskalinė reikšmė.

Socialinio ir sveikatos draudimo mokesčiai. Valstybinis socialinis draudimas, jo rūšys. Privalomas sveikatos draudimas. Valstybinio socialinio draudimo ligos pašalpos. Motinystės (tėvystės) valstybinio socialinio draudimo pašalpos. Valstybinio socialinio draudimo pensijos: senatvės, invalidumo, našlių ir našlaičių pensijos. Savarankiškai dirbančių asmenų valstybinis socialinis draudimas ir privalomasis sveikatos draudimas. Savanoriškas socialinis draudimas.

Nemokestinės valstybės pajamos.

Mokesčių harmonizavimas ES. Europos Sąjungos šalių mokesčių, pajamų ir kapitalo dvigubo apmokestinimo išvengimas. Tiesioginiai mokesčiai: derinimo problemos bei socialinė – ekonominė reikšmė. Netiesioginiai mokesčiai: teisinis pagrindas ir įtaka verslo plėtrai.

5. Valstybinis (viešasis) kreditas

Valstybinio (viešojo) kredito sąvoka ir jo esmė. Valstybės paskolų klasifikavimas. Valstybės paskolų obligacijų rūšys. Valstybės paskolų ėmimas ir grąžinimas. Paskolų konsolidacija ir konversija.

Valstybės vidaus ir užsienio skola.

Lietuvos valstybės skola, jos sudėtis, valdymas.

Valstybės vidaus ir užsienio paskolos. Litais denominuoti Vyriausybės vertybiniai popieriai, jų išleidimas, apyvarta, išpirkimas. Euroobligacijos.

Valstybinės paskolų garantijos.

6. Valstybės biudžetas

Biudžeto esmė ir apibrėžimas. Konstituciniai valstybės biudžeto pagrindai. Biudžetinė sandara. Biudžeto principai.

Biudžeto procesas. Biudžeto projektų sudarymas ir tvirtinimas. Biudžeto vykdymas. Biudžeto apyskaitos svarstymas ir tvirtinimas.

Lietuvos biudžetinė sistema. Lietuvos nacionalinis biudžetas.

Valstybės biudžeto teisinis pagrindas. Biudžeto proceso organizavimas. Biudžeto projektų rengimas (projektą rengiančios institucijos, pajamų ir išlaidų planavimo metodai). Biudžeto svarstymas Vyriausybėje ir Seime, jo tvirtinimas. Biudžeto vykdymo organizavimas. Biudžeto vykdymo apyskaitos sudarymas ir tvirtinimas. Biudžeto kasos vykdymas. Biudžeto deficitas.

Lietuvos valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų apimtis ir struktūra, jų dinamika.

Valstybės išdas. Valstybės išdo funkcijos. Išdo sąskaitos ir jų valdymas.

7. Nebiudžetiniai fondai

Nebiudžetiniai fondai, jų klasifikavimas. Nebiudžetinių fondų ir valstybės bei vietinių biudžetų ryšys. Nebiudžetiniai fondai Lietuvos Respublikoje, šių fondų tikslai, pajamos, išlaidos.

8. Vietiniai finansai

Vietinių finansų socialinė ir ekonominė esmė. Vietos valdžia Lietuvos Respublikoje – savivaldybės. Savivaldybių biudžetai, jų pajamos ir išlaidos, pajamų ir išlaidų struktūra. Pajamų paskirstymo valstybės ir savivaldybių biudžetams metodai. Vietiniai nebiudžetiniai fondai. Vietinių biudžetų pajamos. Vietinių biudžetų išlaidos. Vietos valdžios skolinimasis. Fiskalinės decentralizacijos lygis Lietuvoje.

9. Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas

Tarpbiudžetinis lėšų perskirstymas. Metodinės ištakos. Lietuvos praktika skirstant valstybės biudžeto lėšas savivaldybių biudžetams. Lėšų perskirstymo pagrįstumo didinimo būdai.

10. Finansų kontrolė

Finansų kontrolės esmė ir būtinumas. Finansų kontrolės institucijos.

Finansų kontrolės rūšys, formos ir metodai.

Bendroji finansų kontrolė ir jos institucijos Lietuvoje (Seimas, Vyriausybė, Finansų ministerija).

Specialioji valstybės finansų kontrolė ir jos institucija – Valstybės kontrolė.

Literatūra

1. Astrauskas A., Galinienė B. Vietos savivalda Lietuvoje: teoriniai ir istoriniai aspektai. Vilnius: VU leidykla, 2003.
2. Aleknevičienė V. Finansai ir kreditas. Vilnius: Enciklopedija, 2005. 268 p.
3. Ansh J. P. Negotiating Fiscal Sustainability against Socio-Economic Development: A Model-Based Policy Analysis. 2010. Prieiga per internetą <[http://www. systemdynamic. org/conference/2010](http://www.systemdynamic.org/conference/2010)>
4. Bikas E., Čepienė I., Jasienė M. Pinigai. Kreditas. Valstybės finansai. Vilnius: VU leidykla, 2007. 99–130 p.
5. Bikas E., Raškauskas J. Value added tax dimensions: the case of Lithuania //Ekonomika. 2011 Nr. 90(1).
6. Bikas E., Čepienė I., Novickytė L. Nekilnojamo turto aspektai //Ekonomikos ir turto vertės pokyčiai: tendencijos ir valdymo priemonės. Konferencijos, vykusios Vilniuje, Vilniaus universitete 2011 m. kovo 25 dieną, mokslo darbai. Vilniaus universitetas, 2011.
7. Brown C. V., Jackson P. M. Public sector Economics. Basil Blackwell, 1990.
8. Buškevičiūtė E. Mokesčių sistema. Kaunas: Technologija, 2005. 337 p.
9. Buškevičiūtė E. Viešieji finansai. Kaunas: Technologija, 2006. 441 p.
10. Butkevičius A., Bivainis J. Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimas. Vilnius: Technika, 2009.
11. Chlivickas E., Čepienė I., Meidūnas V., Puzinauskas P. Lietuvos mokesčių sistema. Vilnius: Finansų ministerijos Mokymo centras, 1996. 65 p.
12. Devis E. W. Finance and the firm: an introduction to corporate finance. Oxford Univ. Press, 1994.
13. Ehrhart K. Biudžetas ir finansai. Vilnius: Pradai, 1996. 164 p.
14. Jurgutis V. Finansų mokslo pagrindai. Kaunas: Šviesa, 1938. 490 p.
15. Karazijienė Ž., Sabonienė A. Valstybės skolos struktūra ir valstybės skolinimosi įtaka Lietuvos ekonomikai, 2009. Ekonomika ir vadyba Nr. 14.
16. Levišauskaitė K., Rūškys G. Valstybės finansai. Kaunas: VDU leidykla, 2003. 179 p.

17. Levišauskaitė K., Šinkūnienė K. Mokesčių kultūros ir mokesčių mentaliteto aspektai efektyvioje valstybės mokesčių sistemoje // Viešoji politika ir administravimas. 2006, Nr. 15.
18. Lietuvos Respublikos pagrindiniai mokesčiai. Vilnius: Mūsų saulužė, 2002. 408 p.
19. Meidutė A., Sudavičius B. Mokesčių teisė. Registrų centras. Vilnius, 2011.
20. Mokesčių sąvadas: normatyviniai aktai, galiojantys nuo 1996 m. sausio 1 d. Vilnius: Pačiolis.
21. Obščaja teorija finansov / Pod red. prof. L. Drobozinoj. Moskva: Banki i birži, 1998.
22. Paulauskas A. Mokesčių vengimo sąvoka, požymiai bei santykis su mokesčių slėpimu // Viešoji politika ir administravimas. 2006, Nr.15.
23. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius, 1992.
24. Meidūnas V., Puzinauskas P. Finansai. Vilnius, 2003.
25. Rimas J., Stačiokas R. Savivaldybių mokesčiai ir rinkliavos. Kaunas, 1996.
26. Rimas J., Stačiokas R. Mokesčiai: teorija ir praktika. Kaunas: KTU, 2004. 194 p.
27. Rosen Harwey S. Public Finance. Boston: McGraw-Hill, 2005. 609 p.
28. Rutkauskas A. Finansų rinkos ir institucijos. Vilnius: Technika, 1998. 420 p.
29. Šimašius R. Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas. Vilnius: Eugrimas, 2007.
30. Valstybės žinios. 1993–2012 m.
31. Žilėnas A. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės finansų pagrindai. Vilnius: Lietuvos bankas, 1996. 142 p.
32. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės. <<http://www.lrs.lt>>
33. Strateginio planavimo metodika: <<http://www.lrs.lt>>
34. Lietuvos Respublikos normatyviniai dokumentai:
Lietuvos Respublikos išdo įstatymas
Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas
Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas

Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės įstatymas

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų įstatymas

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas

Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatymas

Prieiga per internetą: <[http:// www.finmin.lt](http://www.finmin.lt)>.

Prieiga per internetą: <[http:// www.vmi.lt](http://www.vmi.lt) >.

Prieiga per internetą: <[http:// www.lrs.lt](http://www.lrs.lt) >.

Prieiga per internetą: <[http:// www.sodra.lt](http://www.sodra.lt)>.

II. PINIGŲ IR KREDITO PROGRAMA

1. Pinigų teorija

Pinigų esmė, turinys, forma ir prigimtis. Pinigų kilmės teorijos. Pinigų formų įvairovė. Pinigų apibrėžimai. Pinigų rūšys.

Pinigų likvidumas ir padengimas. Pinigų likvidumo samprata.

Pinigų funkcijos. Jų samprata įvairiose pinigų teorijose. Pinigai kaip mainų priemonė. Pinigai kaip mokėjimo priemonė. Pinigai kaip kapitalo judėjimo tarpininkas. Pinigai kaip kaupimo ir taupymo priemonė. Pinigai kaip apskaitos vienetas (vertės matas). Pinigų savybės (charakteristikos).

Pagrindinės pinigų teorijos ir jų esmė. Substancinė, nominalistinė, psichologinė, kiekybinė, bankinė ir pinigų apyvartos teorijos, jų esmė ir metodologinis įvertinimas. Monetaristai ir neokeinsininkai.

Pinigų kiekio dėsnis ir jo samprata. Pinigų kiekio matavimo rodikliai. Pinigų kiekio ryšys su infliacija ir realaus bendrojo vidaus produkto dinamika.

Pinigų pasiūla ir paklausa.

2. Pinigų sistema

Pinigų sistema. Pinigų sistemos elementai ir jų pokyčiai.

Pinigų sistemų tipai. Aukso vaidmuo. Bimetalizmas ir monometalizmas. Bimetalizmo nepatvarumas. Aukso standartai: aukso monetų, aukso luitų, aukso devizų. Kreditinių pinigų sistema.

Infliacija: esmė ir rūšys. Infliacijos teorijos. Infliacijos priežastys ir padariniai.

Defliacija, jos esmė, rūšys, priežastys, tikslai ir priemonės.

Devalvacija ir revalvacija. Jų priešastys ir padariniai. Demonetizacija.

Pinigų reformos, jų rūšys, priešastys ir tikslai.

Pinigų emisijos pagrindai.

3. Kreditas ir palūkanos

Kredito esmė, būtinumas ir funkcijos. Kredito vaidmuo ir šaltiniai. Kredito formos. Prekinis ir piniginis kreditas.

Kredito rūšys. Komercinio kredito vaidmuo. Vekselis – komercinio kredito priemonė. Vekselių rūšys. Bankinis kreditas. Vartojimo kreditas, jo esmė ir vaidmuo. Mokėjimo kortelės. Hipotekinis kreditas. Būsto kreditavimas, socialinė ir ekonominė jo reikšmė. Žemės ūkio kreditas. Valstybinis kreditas. Tarptautinis kreditas.

Paskolų teikimo pagrindiniai principai. Probleminės (blogos) paskolos ir jų atsiradimo priešastys.

Palūkanų esmė, jų teorijos. Palūkanų normos, jų rūšys, sudedamosios dalys ir veiksniai. Palūkanų normos ir infliacija. Fišerio priklausomybė. Darby – Feldstein priklausomybė.

4. Kredito sistema

Bankų esmė, atsiradimas ir funkcijos.

Kredito sistemos sandara. Bankų rūšys. Centrinis bankas, jo vieta kredito sistemoje. Komerciniai bankai. Kredito unijos. Specialios kredito įmonės. Jų veiklos specifiškumas ir vaidmuo.

Lietuvos kredito sistema. Kitų valstybių kredito sistemos ir jų ypatybės.

Šiuolaikinės bankininkystės tendencijos. Europos ekonominė ir pinigų sąjunga. Euro zona ir jos formavimosi ypatybės. Euro sistema.

5. Pinigų ir kredito raida nuo seniausių laikų iki sovietinės ir nacių okupacijų

Pinigų raida nuo seniausių laikų iki vėlyvųjų viduramžių. Lietuviškos kapos. Lietuviškųjų monetų atsiradimas ir raida.

Pinigai ir kreditas Lietuvoje carinės okupacijos laikais. Ekonomikos griovimas kaizerinės okupacijos metais. Osto pinigų įvedimas. Pinigų ir kredito sistema Lietuvoje po Nepriklausomybės atkūrimo 1918 m. Vokietijos paskolos Lietuvai ir pinigų unija.

1922 m. pinigų reformos esmė ir rezultatai. Lito aukso turinys ir padengimas. Pinigų politikos 1922–1923 m. bruožai. Aukso ir užsienio valiutos atsargų kaupimas.

Lietuvos pinigų sistemos likvidavimas sovietinės ir nacių okupacijos laikmečiu.

6. Nacionalinės pinigų sistemos atkūrimas

Savų pinigų atkūrimo idėja 1988–1989 m. Nacionalinės pinigų sistemos kūrimo pradžia. Pinigų ir kredito sistema Lietuvoje po Nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. Ekonominės padėties

blogėjimas, infliacijos augimas, grynųjų pinigų trūkumo problemos sprendimas. Pasitraukimo iš rublio zonos etapai. Nacionalinės pinigų sistemos sukūrimas 1992 m. Laikinieji pinigai – talonai. Litų įvedimas.

Lietuvos siekis įsijungti į euro zoną.

7. Komerciniai bankai

Komercinių bankų veiklos pagrindai, steigimas ir valdymas. Komercinio banko organizacinė struktūra. Komercinių bankų rūšys. Universalūs ir specializuoti bankai. Komercinių bankų funkcijos. Lietuvos komerciniai bankai.

Bankų nuosavas kapitalas ir jo funkcijos. Minimalus banko kapitalas. Pirmo ir antro lygio kapitalai. Kapitalo pakankamumas ir jo rodikliai.

Komercinių bankų operacijos. Pasyvinės bankų operacijos. Pasyvų klasifikavimas. Indėliai, jų rūšys. Indėlių draudimas, jo raida. Skolinimasis tarpbankinėje rinkoje ir centriniame banke.

Aktyvinės bankų operacijos. Banko aktyvų sudėtis. Pinigai kasoje. Paskolų klasifikavimo požymiai. Paskolų rūšys. Paskolų gražinimo užtikrinimas: turto įkeitimas, garantijos, laidavimai ir draudimas. Kreditavimo organizavimo pagrindai. Paskolų komitetas ir jo funkcijos. Skolininkų kreditingumo įvertinimas. Paskolų sutartys. Investicijos. Išperkamoji nuoma, faktoringas ir forfeitingas.

Komiso operacijos. Jų esmė ir rūšys. Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais dokumentai ir formos.

Korespondentiniai bankų ryšiai. Korespondentinės sąskaitos.

Komercinių bankų operacijų naujovės. Pažangių informacinių technologijų naudojimas bankininkystėje.

Bankų likvidumas, jį nulemiantys veiksniai. Banko likvidumo atsargos. Bankų likvidumo reguliavimas: tikslai ir priemonės.

Banko pelnas ir jo šaltiniai. Pelno paskirstymas. Banko finansinės ataskaitos. Komercinio banko balansas: aktyvo ir pasyvo analizė. Komercinio banko pelno ir nuostolio ataskaita, pinigų srautų ataskaita.

Rizikų rūšys. Komercinio banko veiklos riziką ribojantys normatyvai ir vidaus limitai. Rizikų valdymo komitetas. Banko vidaus kontrolės sistema: vidaus auditas ir vidaus kontrolė. Vidaus kontrolės komitetas.

8. Centriniai bankai

Centrinių bankų esmė ir atsiradimas. Pirmieji centriniai bankai. Centrinių bankų vaidmuo ir jo kitimas.

Klasikiniai centrinių bankų tikslai ir funkcijos. Pagrindinis tikslas ir tarpiniai tikslai. Emisijos bankas, bankų bankas, valstybės bankas, bankų prižiūrėtojas. Įvairių šalių centriniai bankai.

Centrinių bankų kūrimas ir valdymas. Centrinių bankų savarankiškumas. Jo esmė ir vaidmuo.

Pinigų politika: esmė ir vaidmuo. Pinigų politikos įgyvendinimo priemonės: diskonto politika, privalomosios atsargos, atviros rinkos operacijos ir kt. Privalomųjų atsargų formavimo tikslai ir politika. Kredito ekspansijos ir restrikcijos esmė ir tikslai.

Lietuvos bankas. Lietuvos banko organizacinė struktūra, valdymas ir veiklos reglamentavimas. Lietuvos banko pagrindinis tikslas ir funkcijos. Lietuvos banko pinigų politika. Lito patikimumo įstatymas. Valiutų valdybos modelis, jo veikimo principai ir padariniai. Lietuvos banko pinigų politikos programa 1997–1999 m.

Europos centrinis bankas (ECB). ECB pagrindinis tikslas, uždaviniai ir funkcijos. ECB sistema. ECB pinigų politika, veikimo principai.

9. Bankų ir kredito raida Lietuvoje

Kredito įmonių užuomazgos Lietuvoje. Valstiečių kasos ir grūdų sandėliai. Taupomųjų ir pagalbos kasų steigimas.

Bankininkystės atsilikimo priežastys Rusijos imperijoje ir okupuotoje Lietuvoje. Baudžiavos panaikinimo poveikis kredito santykių raidai. Valstybinės taupomosios kasos. Vietiniai ir Rusijos komerciniai bankai.

Ekonominės, socialinės ir politinės pasekmės Lietuvai kaizerinės okupacijos metais. Rytų skolinamosios kasos įsteigimas ir veikla.

Lietuvos banko įkūrimas 1922 m. Lietuvos banko pinigų ir kredito politikos bruožai. Komerciniai bankai. Kredito kooperacijos pasiekimai.

Lietuvos bankų sistemos likvidavimas sovietų ir nacių okupacijų laikmečiu.

Lietuvos banko atkūrimas 1990 m. ir jo veikla. Integracijos į Europos centrinių bankų sistemą ypatybės. Komerciniai bankai ir kitos kredito institucijos.

10. Finansų rinkos ir vertybiniai popieriai

Finansų rinka: esmė ir vaidmuo. Finansų rinkų rūšys. Pinigų rinka. Jos samprata ir dalyviai. Kapitalo rinka, jos samprata ir dalyviai. Pirminė ir antrinė rinkos, vertybinių popierių birža ir nebiržinė rinka. Nuosavo ir skolinto kapitalo rinka. Finansų rinkų funkcijos.

Vertybinių popierių esmė ir savybės. Vertybinių popierių klasifikavimas. Pinigų rinkos priemonės. Kapitalo rinkos vertybiniai popieriai. Akcijos: esmė ir rūšys. Dividendų mokėjimo

politika. Obligacijų esmė ir rūšys. Obligacijos kaina. Pajamingumas. Akcijų ir obligacijų skirtumai, pranašumai, trūkumai.

Akcijų indeksai.

Išvestiniai vertybiniai popieriai: esmė, rūšys, vaidmuo.

Vertybinių popierių ir institucijų reitingai, jų esmė.

11. Tarptautiniai valiutiniai, atsiskaitymų ir kreditiniai santykiai

Mokėjimų balansas. Jo esmė ir sudėtis. Einamųjų sąskaitų balansas. Kapitalo sąskaitų balansas. Mokėjimų balansui turintys įtakos veiksniai. Mokėjimų balanso nesubalansuotumas ir jo priežastys.

Tarptautiniai atsiskaitymai. Tarptautinių atsiskaitymų sąlygos: prekių kainų valiutos, mokėjimų sąlygos ir šaltiniai. Rizikos ir draudimas nuo jų.

Valiutų kursai. Valiutų kursų rūšys. Nominalūs ir realūs valiutų kursai. Fiksuoti, laisvai kintantys ir reguliuojami valiutų kursai. Jų pranašumai ir trūkumai. Valiutų kursų kitimo veiksniai. Valiutų kursų reguliavimas. Valiutinė intervencija. Valiutos dempingas ir karas.

Tarptautinis valiutų reguliavimas. Tarptautinis valiutos fondas. Jo veikla. Breton Vudo susitarimas ir svarbiausi pokarinės tarptautinės valiutų sistemos bruožai. Jamaikos susitarimas ir perėjimas prie naujos tarptautinės valiutų sistemos. Europos valiutų sistema kaip valiutų integracijos forma. Konvergencijos (Mastrichto) kriterijai.

Užsienio prekybos kreditavimas. Eksporto ir importo kreditai. Tarptautinio kredito reikšmė. Eksporto kreditų draudimas ir garantijos.

Tarptautinis ilgalaikis ir trumpalaikis kreditas. Tarptautinio kredito poveikis šalims skolininkėms ir šalims kreditorėms.

Literatūra

1. Anglijos bankas ir finansų rinka. Vilnius: Lietuvos bankas, 1994. 60 p.
2. Balino J. T., Zmalloa L. M. Instruments of Monetary Management. Issues and Country Experiences. IMF, Washington, 1997. 296 p.
3. Bikas E., Čepienė I., Jasienė M. Pinigai. Kreditas. Valstybės finansai. Vilnius: VU leidykla, 2007. 3–98 p.
4. Block S. and Hirt G. Foundations of Financial Management. Homewood: Irwin, 1992. 700 p.

5. Block S. and Hirt G. Study Guide and Workbook for use with Foundations of Financial Management. Homewood: Irwin, 1992. 301 p.
6. Buckley A. Multinational Finance. London: Financial Times, 2003. 788 p.
7. Cecchetti Stephen G. Money, Banking, and Financial Markets. McGraw-Hill: Irwin, 2006. 641 p.
8. Comparing monetary policy operating, procedures across the United States, Japan and the euro area. Bank's for International Settlements paper No 9, December 2001. 59 p.
9. Dolan E., Kempbell K., Kempbell R. Dengi, bankovskoje delo I denezno-kreditnaja politika. Moskva–Leningrad: Profiko, 1991. 446 p.
10. Heffernan Sh. Modern Banking. John Wiley and Sons, Ltd, 2005. 716 p.
11. Jasevičienė F., Giniotienė R., Stankevičienė V. Bankų rizikos: sisteminis požiūris. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000. 78 p.
12. Jasienė M. Finansų rinkos (Paskaitų konspektas). Vilnius: VU leidykla, 2001. 50 p.
13. Jasienė M. Komercinių bankų komitetai: raida ir vieta rizikų valdymo procese // Apskaita, auditas, analizė: mokslas inovacijų ir globalizacijos kontekste. Vilnius: VU leidykla, 2012, p. 201-211
14. Jasienė M. Nacionalinės pinigų sistemos kūrimas ir laikinųjų pinigų įvedimas: priešistorė ir įgyvendinimas//Ekonomika, 2006, 76 t. 17–35 p.
15. Jasienė M. Palūkanų normos rizikos valdymas. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 1998. 60 p.
16. Jasienė M. Palūkanų normų kaita ir ekonomikos augimas: veiksniai ir dėsningumai //Ekonomikos ir turto vertės pokyčiai: tendencijos ir valdymo priemonės. Vilnius: VU leidykla, 2011. P. 83-88.
17. Jasienė M. Pinigai ir kreditas. Vilnius: VU leidykla, 2013. 172 p.
18. Jurgutis V. Bankai. Kaunas: Šviesa, 1940. 420 p.
19. Jurgutis V. Pinigai. Vilnius: Mintis, 1996. 386 p.
20. Katkus V. Privačioji bankininkystė (asmeninio turto valdymo principai). Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000. 420 p.

21. Katkus V. Šiuolaikinės bankininkystės principai. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000. 256 p.
22. Kropas S., Katkus V. Banko tarptautinės operacijos. Vilnius: LBDFI, 1997. 177 p.
23. Kropas S., Kropienė R. Europos pinigai. Vilnius: Lietuvos bankas, 2005. 351 p.
24. Lietuvos bankas 1990–1995. Vilnius: Lietuvos bankas, 1995. 227 p.
25. Lietuvos banko pinigų politikos programa 1997–1999 m. //Valstybės žinios, 1997 m. sausio 31 d., Nr.10. 34–41 p.
26. Mayer T., Duesenberry J. S., Aliber R. Z. Pinigai, bankai ir ekonomika. Vilnius: Alma littera, 1995. 639 p.
27. Melicher R. W., Norton E. A. Finance. Introduction to Institutions, Investments, and Management. Hoboken: John Wiley Sons Ltd, 2003. 598 p.
28. Miller R. L., Van-Xuz D. D. Sovremennyje dengi I bankovskoje delo. Moskva: Infa-M, 2000.
29. Mishkin F. Financial Markets and Institutions. The Prentice Hall Series in Finance, 2012. 709 p.
30. Mishkin F. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Addison-Wesley, 2009. 679 p.
31. Nausėda G. Pinigų politika. Vilnius, 1999. 27 p.
32. Pečiulis S., Šiaudinis S. Įvadas į vertybinių popierių rinką. Vilnius: LBDFI, 1997. 126 p.
33. Pinigų politikos įgyvendinimas Euro zonoje. Bendrieji eurosistemos pinigų politikos priemonių ir procedūrų dokumentai, taikomi nuo 2012 m. sausio 1 d. [http:// www.lb.lt/2012](http://www.lb.lt/2012) m. sausis.
34. Ramonas K. Komerciniai bankai ir jų priežiūros raida Lietuvoje // Pinigų studijos, 2002, Nr. 3. 25–37 p.
35. Šatas J. Tarptautiniai atsiskaitymai. Vilnius: Eugrimas, 2006. 335 p.
36. Taraila S. Kreditavimas; teorija ir praktika. V. Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2001, 248 p.
37. Teisės aktai, reglamentuojantys pinigų ir bankininkystės sferą.
38. Terleckas V. Bankininkystė Lietuvoje 1795-1915. Vilnius, 2011. 622 p.

39. Terleckas V. Lietuvos bankas 1922–1943 metais. Vilnius: Lietuvos bankas, 1997. 264 p.
40. Terleckas V. Lietuvos bankininkystės istorija 1918–1941. Vilnius: Lietuvos bankas, 2000. 445 p.
41. Terleckas V. Pinigai Lietuvoje 1915–1944. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1992. 196 p.
42. Vokietijos federalinis bankas ir jo pinigų politika. Vilnius: Lietuvos bankas, 1994. 47 p.
43. Kiliačkov A. A., Čadajeva L. A. Rinkos cennich bumag i birževoje delo. Moskva: Jurist, 2000. 80 p.

III. VALSTYBĖS EKONOMINĖS POLITIKOS PROGRAMA

1. Valstybės ekonominės politikos esmė, tikslai ir funkcijos

Valstybės vaidmuo rinkos ekonomikoje. Ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo principai. Valstybės ekonominės politikos samprata. Strateginė valstybės funkcija. Apsauginė valstybės funkcija. Socialinė valstybės funkcija.

2. Ekonominių teorijų požiūris į valstybės vaidmenį rinkos ekonomikoje

Merkantilizmo samprata ir pagrindinės idėjos. Fiziokratizmo dėsniai. Klasikinė ekonomikos teorija. Pagrindinės maržinalizmo idėjos. Istorinė mokykla ir institucionalizmas. Keinsizmo ir monetarizmo teorijos. Neoliberalizmo nuostatos.

3. Kodėl reikalingas valstybės vaidmuo ekonomikoje

Nuosavybės teisės ir sutarčių laikymosi užtikrinimas. Rinkos neefektyvumas ir rinkos ydos. Viešosios gėrybės. Išoriniai poveikiai ir valstybės sprendimai, susiję su išoriniais poveikiais. Rinkos ir informacijos nepakankamumas. Nedarbas, infliacija ir pusiausvyros nebuvimas. Pajamų perskirstymas. Vyriausybės vaidmens vertinimo perspektyvos.

4. Visiškas užimtumas ir darbo rinkos politika

Darbo jėga. Nedarbo lygis. Nedarbo rūšys. Nedarbo priežastys ir pasekmės. Užimtumo politika. Valstybės biudžetas, ekonominis stabilumas ir visiškas užimtumas. Biudžeto programos stabilumui ir visiškam užimtumui pasiekti priemonės. Pasyvioji ir aktyvioji darbo rinkos politika. Profesinio mokymo ir perkvalifikavimo programos.

5. Socialinė politika

Valstybės socialinės politikos samprata. Socialinės apsaugos principai ir formos. Socialinis draudimas. Socialinė parama. Socialinis draudimas ir socialinė parama. Socialinės politikos finansavimo šaltiniai. „Gerovės valstybės“ modeliai. ES socialinės politikos esmė ir socialinės

apsaugos nuostatos. ES socialinės apsaugos principai. Lietuvos socialinė politika. Socialinė apsauga Lietuvoje. Socialinio draudimo rūšys Lietuvoje. Socialinių paslaugų rūšys Lietuvoje.

6. Konkurencijos politika

Rinkos koncentracijos lygio nustatymas. Konkurencijos vaidmuo rinkos ekonomikoje ir antimonopolinis reguliavimas. Konkurencijos politikos tikslai ir pasireiškimo formos rinkos ekonomikos šalyse. ES konkurencijos politika. Konkurencingos rinkos formavimas ir konkurencijos politika Lietuvoje. LR Konkurencijos įstatymas. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba.

7. Investicinė politika

Investicijų samprata ir rūšys. Valstybės vaidmuo investiciniame procese. Valstybės investicinės politikos tikslas, priemonės, formavimo principai. Investicijų prioritetų nustatymas. Tiesioginės užsienio investicijos ir jų ekonominis bei socialinis poveikis. Lietuvos teisinė sistema, reglamentuojanti investicinę veiklą Lietuvoje. LR Investicijų įstatymas.

8. Aplinkos apsaugos politika

Ekonomikos augimo ir aplinkos apsaugos suderinimo problema. Valstybės aplinkos apsaugos funkcija. Aplinkos apsaugos politikos tikslas ir priemonės. Aplinkos apsaugos finansavimo šaltiniai. Aplinkos apsaugos politikos raida ES šalyse. ES teisinė bazė, reglamentuojanti aplinkos apsaugos politiką. Pagrindiniai Lietuvos aplinkos apsaugos politikos principai. Ekologiniai mokesčiai ir kitos ekonominės aplinkos apsaugos priemonės Lietuvoje. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija.

Literatūra

1. Balakrishnan R. and Elson D., Economic Policy and Human Rights. Holding Governments to Account. Zed Books Ltd., USA, 2011, 257 p.
2. Čiegis R., Ekonominių teorijų istorija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
3. Goldsmith A. A., Business, Government, Society. The Global Political Economy, USA, 1996, 558 p.
4. Griffiths A. and Wall S., Applied Economics. Longman, London and New York, 1993
5. Guogis A., Socialinės politikos modeliai. Vilnius: Eugrimas, 2000. 80 p.
6. Lietuvos Respublikos įstatymai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai, reglamentuojantys Lietuvos ekonominę politiką // Valstybės žinios. 1990–200X metai.
7. Lietuvos ekonomikos plėtros iki 2020 metų ilgalaikė strategija.
8. Lietuvos ekonomikos augimo veiksmų programa.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programa.

10. Nafziger W. E., Economic Development. Cambridge University Press, 2004
11. Paulavičius K. B., Darbo rinka. Vilnius, Smaltija, 2005.
12. Pieters D., Įvadas į pagrindinius socialinės apsaugos principus. Vilnius: Eugrimas, 1998. 148 p.
13. Rakauskienė O. G., Valstybės ekonominė politika. Vilnius: MRU Leidybos centras, 2006. 772 p.
14. Snieška V. ir kt., Makroekonomika. Kaunas: Technologija, 2002. 636 p.
15. Socialinis pranešimas 200X. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 200X.
16. Stanikūnas R., Konkurencijos politika: teorija ir praktika. Vilnius, 2009, 300 p.
17. Stiglitz, Joseph E., Economics of the Public Sector, 3rd edition, W.W. Norton & Co., New York, 2000.
18. Šiuolaikinė valstybė (vadovėlis). Kaunas: Technologija. 1999. 568 p.
19. Vilpišauskas R. ir Nakrošis V., Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Vilnius: Eugrimas, 2003. 210 p.

IV. TARPTAUTINĖS EKONOMIKOS PROGRAMA

1. Tarptautinės ekonomikos kurso objektas. Šiuolaikinės tarptautinės ekonomikos tendencijos

Kas tai yra tarptautinė ekonomika? TE kurso struktūra. Tarptautinė prekyba. Tarptautinis gamybos veiksnių judėjimas. Tarptautinė valiutų rinka. Valiutų kursai. Šiuolaikiniai tarptautinės ekonominės plėtros bruožai. Merkantilizmas kaip pirmoji tarptautinės ekonomikos teorija.

2. Tarptautinės prekybos teoriniai pagrindai

Absoliutus ir lyginamasis pranašumas. D. Ricardo lyginamojo pranašumo teorija. Gamybos galimybių ribos. Laisvos prekybos nauda. Statinės ir dinaminės prekybos pasekmės. Prekybos sąlygos. Eksporto ir importo elastingumas. Prekyba kylant alternatyviniams kaštams.

3. Šiuolaikinės tarptautinės prekybos teorijos

Lyginamojo pranašumo alternatyvos. Heckscherio-Ohlino teorija. Nauji tarptautinės prekybos struktūriniai veiksniai. Stolperio-Samuelsono teorija. T. Rybczynski teorija. V. Leontiefo paradoksas. Produkto ciklo teorija. S. Linderio hipotezė. Prekyba šakos viduje. Masto ekonomija ir prekyba.

4. Muitai

Muitai tarptautinėje prekyboje. Muitų tarifų taikymo priežastys. „Antro geriausio“ principas užsienio prekybos politikoje. „Gimstančios šakos“ argumentas. Muitų tarifų rūšys. Muitų taikymo

pasekmės. Muitų tarifų pasekmės šalies gerovei. Faktinis muitų apsaugos laipsnis. ES muitų sistema.

5. Netarifinės prekybos kliūtys

Netarifinės užsienio prekybos kliūtys. Importo kvotos. Importo diskriminacija laisvos prekybos zonos. Standartai kaip prekybos kliūtis. Dempingas ir subsidijavimas. Viešieji pirkimai.

6. Tarptautinė prekybos politika

Tarptautinė prekybos politika šiuolaikinėmis sąlygomis. Pasaulinė prekybos organizacija. Pagrindiniai tarptautinės prekybos politikos principai. ES užsienio prekybos politika.

7. Tarptautinės sutartys prekybos srityje

Svarbiausi tarptautinės prekybos susitarimai. Daugiašalės ir dvišalės prekybos sutartys. GATT sutartis. Urugvajaus raundo prekybos sutarčių įgyvendinimas. Naujas prekybos derybų raundas. Regioniniai susitarimai. Ekonominės integracijos lygiai.

8. Mokėjimų balansas ir jo subalansavimo problemos

Nacionalinių pajamų apskaita. BVP. BVP ir prekybos balansas. Mokėjimų balansas ir jo struktūra. Einamoji sąskaita. Prekybos balansas. Kapitalo ir finansų sąskaitos balansas. Mokėjimų balanso deficitai ir galimos jo pasekmės. Lietuvos mokėjimų balansas. Vidaus makroekonominės proporcijos ir prekybos balansas. Taupymas ir prekybos balansas.

9. Ekonomikos augimas. Tarptautinis gamybos veiksnių judėjimas

Ekonomikos augimas ir gamybos veiksnių mobilumas. Ekonominis augimas, paremtas apsirūpinimu gamybos veiksniais. Skurdinantis augimas. Ekonominis augimas, paremtas technine pažanga. Kapitalo ir darbo mobilumas. Darbo jėgos migracijos pasekmės. Tarptautinis kapitalo judėjimas ir jo pasekmės. Užsienio skolos problema.

10. Tiesioginės užsienio investicijos

Tiesioginės ir portfelinės užsienio investicijos. Tiesioginių užsienio investicijų motyvai ir veiksniai. Tiesioginių užsienio investicijų skatinimas. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje. Tarptautinės bendrovės.

11. Valiutų sistemų istorinė raida

Istorinė valiutų kurso raida. Aukso standarto sistema. Aukso-valiutos sistema. Bretton-Woods sistema. Tarptautinis valiutos fondas. Šiuolaikinė valiutos sistema. Europos monetarinė sąjunga.

12. Valiutų rinkos

Valiutų rinka ir jos funkcijos. Kliringas. Apsidraudimas nuo valiutų kursų kitimo rizikos. Spekuliavimas užsienio valiuta. Esamoji valiutų rinka. Išankstinė valiutų rinka. Būsimoji valiutų rinka. Apsikeitimai. Opcionai. Tarptautinės finansų rinkos. Pinigų ir kapitalo rinkos. Tarptautinių finansų rinkų dalyviai. Eurovaliutos rinkos.

13. Valiutų kursas ir jo politika

Valiutų kursas ir jo kaita. Užsienio valiutos paklausa ir pasiūla. Valiutos kursų kaita ir tarptautinė prekyba. Plaukiojančio ir fiksuoto valiutos kurso sistemos. Valiutos kurso veiksniai. Pinigų pasiūla ir paklausa. Palūkanų normų pusiausvyra. Palūkanų normos ir valiutos kursai trumpuoju laikotarpiu. Vienos kainos dėsnis. Absoliutus ir santykinis perkamosios galios paritetasis. PGP trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu. Realusis valiutos kursas. Valiutų kursų politika. Fiksuoto ir plaukiojančio valiutos kursų ypatybės. Konvertuojama politika. Valiutų kurso stabilumo problema. Intervencijos valiutų rinkoje.

Literatūra

Privaloma

1. McGrath Paul. Tarptautinės ekonomikos pagrindai. Margi raštai. Vilnius, 1999.
2. Bernatonytė D. Tarptautinė prekyba. KTU, 2007.
3. Sawyer W. Charles. International Economics. Pearson Education, 2008.

Papildoma

4. Daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatai. Teisiniai dokumentai. Vilnius: Alma litera, 2000.
5. P. Gylys. Ekonomika, antieconomika ir globalizacija. Vilnius: VU leidykla, 2008.
6. Caves R., Frankel J., Jones R. World Trade and Payments. An Introduction. 10th ed. Pearson Education, 2007.
7. Gerber J. International Economics. 4th ed. Pearson Education, 2007.
8. Husted S., Melvin M. International Economics. 7th ed. Pearson Education, 2007.
9. Ingham B. International Economics. A European Focus. Prentice Hall, 2004.
10. Krugman P., Obstfeld M. International Economics. Theory and Policy. 6th ed. Addison–Wesley, 2006.
11. World Economic Outlook. Biannual. IMF. Full Statistical Appendix
www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/02/index.htm
12. Prieiga per internetą: <[http:// www.unctad.org](http://www.unctad.org)
13. Prieiga per internetą: <[http:// www.wto.org](http://www.wto.org)

14. Prieiga per internetą: <[http:// www.worldbank.org](http://www.worldbank.org)
15. Prieiga per internetą: <[http:// www.internationaleconomics.net](http://www.internationaleconomics.net)
16. Prieiga per internetą: <[http:// www.imf.org](http://www.imf.org)
17. Prieiga per internetą: <[http:// www.ekm.lt](http://www.ekm.lt)

V. ŪKIO STATISTIKOS PROGRAMA

1. Ūkio statistikos metodai. Nacionalinė sąskaityba.

Ūkis. Ekonominis vienetas. Institucinis vienetas. Statistinis vienetas. Institucinis sektorius ir subsektorius. Statistinis ūkio subjektų registras (SR). Ekonominės veiklos. Sandorių tipai ir rūšys. Klasifikatoriai. Ūkio statistikos metodai. Ekonominis statistinis rodiklis. Ekonominis indikatorius. Nacionalinė sąskaityba. Nacionalinių sąskaitų sistemos standartai. Nacionalinių sąskaitų schema ir sudarymas. Sąnaudų – išėigos (produkcijos) metodas. Sąnaudų – išėigos lentelės. Ūkinė matrica ir jos ekonominis statistinis tyrimas.

2. Makroekonominių rodiklių skaičiavimas ir tyrimas

Ekonominis augimas, gyventojai ir jų ekonominio aktyvumo tyrimas. Ekonominio augimo statistinis identifikavimas. Pagrindiniai ekonominiai - statistiniai užimtumo ir nedarbo rodikliai. Nacionalinio produkto rodikliai. Bendrasis vidaus produktas ir jo apskaičiavimo metodai. Bendrojo vidaus produkto įverčių skaičiavimas. Bendrojo vidaus produkto modeliavimas. Neapskaitoma ekonomika. Neapskaitomos ekonomikos įvertinimo metodai. Bendrojo vidaus produkto netekties dėl bedarbystės nustatymas. Fizinės apimtys indeksas atliekant nacionalinio produkto rodiklių tyrimą. Grandininio susiejimo metodas. Bendrojo vidaus produkto dinamikos tyrimas grandininio susiejimo metodu. Nacionalinės pajamos. Bendrųjų nacionalinių pajamų skaičiavimas.

3. Bankų ir finansų sektoriaus statistika

Bankinės veiklos indikatoriai. Pinigų finansinių institucijų balansas. Pagrindinės balanso turto ir įsipareigojimų kategorijos. Pinigų, valiutų ir finansų rinkų statistika. Pinigų apžvalga. Pinigų laiko vertės nustatymas. Pinigų perkamosios galios indeksas. Valiutų kurso ir infliacijos ekonominis statistinis tyrimas. Valiutų pirkimo ir pardavimo statistinis identifikavimas. Statistikos metodai, taikomi atliekant vertybinių popierių biržų kotiravimą ir „nuotaikų“ jose vertinimą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybiniai popieriai ir jų statistinis identifikavimas. Valstybės ir savivaldybių institucijų finansų bei finansinės būklės ekonominis statistinis tyrimas. Mokėjimų

balansas. Balanso kredito ir debeto struktūra. Mokėjimo balanso duomenų grupavimas. Einamoji, kapitalo ir finansinė sąskaita. Išvestinės finansinės priemonės. Tarptautinių atsargų statistinis identifikavimas. Tarptautinių investicijų balansas. Finansinių srautų modelis.

4. Verslo statistika

Veikiančių ūkio subjektų skaičiaus nustatymas. Ūkio subjektų grupavimas pagal teises formas, darbuotojų skaičių, ekonomines veiklas ir kitus požymius. Įmonių statistika. Verslo struktūros, finansinės, komercinės – ūkinės veiklos statistinis identifikavimas. Verslo veiksmų identifikavimas ekonominiiais statistiniais rodikliais. Veiklos veiksmų technologinio santykio ir struktūros pokyčių tyrimas. Gamybinės funkcijos. Veiklos veiksmų struktūros pokyčių apibendrinimas. Veiklos veiksmų produktyvumo ir pelningumo ekonominis statistinis tyrimas. Veiklos racionalumo, konkurentabilumo bei rizikos tyrimas. Įmonių bankroto proceso indikatoriai.

5. Namų ūkių tyrimas

Namų ūkis. Namų ūkio galva. Namų ūkių grupavimas socialinėmis - ekonominėmis grupėmis, pagal demografinę sudėtį ir kitais požymiais. Namų ūkių tyrimai ir jų turinys. Namų ūkių pajamų ir išlaidų sudėties bei dinamikos tyrimas. Namų ūkių išlaidų decilinių grupių sudarymas. Socialinės gerovės funkcija. Vartojimo dinamikos ir elastingumo tyrimas. Vartojimo modeliavimas. Namų ūkių pajamų diferenciacijos ir koncentracijos ekonominis statistinis tyrimas. Pajamų pasiskirstymo netolygumo įvertinimo metodai. Džini (Gini) koeficientas, struktūriniai koeficientai, Robin Hudo (Robin Hood) indeksas, Atkinsono (Atkinson) indeksas, Teilo (Theil) entropijos indeksas. Gyvenimo lygio ir santykinio skurdo tyrimas. Namų ūkių apsirūpinimo ilgalaikio naudojimo prietaisais statistinis identifikavimas. Skurdo įvertinimui naudojami ekonominiai – statistiniai rodikliai [minimalus vartotojo “krepšelis”, minimalus gyvenimo lygis (MGL), skurdo ribos (absoliuti, santykinė, subjektyvi), skurdo lygis ir skurdo gylis]. Darbo ir darbo užmokesčio statistika. Darbo užmokesčio indeksai. Vartotojų nuomonių tyrimas.

6. Kainų tyrimas

Kainų stebėjimo metodai. Imties metodo taikymo kainų lygiui nustatyti praktika. Kainų indeksai. Gamintojų, statybos, žemės ūkio produktų supirkimo, ūkio subjektams suteikiamų paslaugų, eksporto – importo kainų indeksų skaičiavimo teorija ir praktika. Vartotojų kainų indeksas ir jo skaičiavimo praktika. Vartotojų kainų indekso skaičiavimo metodiniai principai. Duomenų vartotojų kainų indekso skaičiavimui rinkimo praktika. Atskirų prekių ir paslaugų ar jų grupių kainų pokyčio įtakos bendrajam vartotojų kainų pokyčiui nustatymas. Vartotojų kainų indekso skaičiavimo saviti momentai. Vartotojų kainų indekso subindeksai. Suderintas vartotojų kainų

indeksas ir jo skaičiavimo metodiniai principai bei praktika. Pastovių mokesčių suderintas vartotojų kainų indeksas.

7. Ūkio ciklas. Ūkio ciklų tyrimas

Ūkio ciklas ir jo sudedamosios dalys. Ūkio konjunktūros indikatoriai ir jų sudarymo metodai. Ekonominis ir ciklo indikatorius. „Vėluojantys“, „aplenkiantys“ bei „sutampantys“ indikatoriai. Apibendrinantys ir paprastieji indikatoriai. Paprastųjų indikatorių junginio skaičiavimas. Signalinių reikšmių, difuzijos, duomenų standartizavimo ir kiti metodai ūkio konjunktūros indikatorių apibendrinime bei tyrime. Ūkio ciklas ir jo sudedamosios dalys. Ūkinių svyravimų rūšys. Ūkio ciklo sudedamųjų dalių tyrimas slankiųjų vidurkių metodu. Ūkio ciklo sudedamųjų dalių tyrimas analitiniu duomenų išlyginimu, panaudojus mažiausių kvadratų metodą. Daugiamatės statistikos metodai ūkio ciklo sudedamųjų dalių tyrimuose. Ūkio konjunktūrinės raidos prognozių skaičiavimas. Ūkio konjunktūrinės raidos prognozavimas paklausos ekonometrinių modelių pagrindu. Ūkio konjunktūrinės raidos numatymas panaudojus ekonominių indikatorių trendinius modelius. Eksponentinis išlyginimas ūkio konjunktūrinės raidos prognozavime. Ūkio konjunktūrinės raidos prognozių gavimas ekspertinių vertinimų klasės metodais.

8. Tarptautinės ūkio integracijos tyrimas

Valstybės vietos nustatymo metodai. Darnaus vystymosi rodikliai. Aplinkos ir jos apsaugos, ekonomikos ir socialinio bei regionų vystymosi statistinis identifikavimas. Lyginimas remiantis struktūriniais ir integruotais rodikliais. Pagrindinių struktūrinių rodiklių [bendrojo vidaus produkto (BVP), tenkančio vienam gyventojui, išreikšto perkamosios galios standartais, darbo produktyvumo vienam dirbančiajam, vidurinę ar aukštesnę išsilavinimą įgijusio jaunimo (20–24 metų) dalies, santykinų kainų lygių ir kt.] skaičiavimo metodiniai principai. Socialinės pažangos, gyventojų skurdo, technologijų išsivystymo, korupcijos suvokimo, ekonominės laisvės, konkurencingumo ir kiti indeksai. Užsienio prekybos statistika. Intrastatas. Ekstrastatas. Indeksų metodas atliekant užsienio prekybos ekonominį statistinį tyrimą. Užsienio prekybos naudingumo tyrimas.

Literatūra

1. Bartosevičienė V., Vaitkevičius S. Jančukienė I. (2004). Ekonominiai statistiniai tyrimai. Kaunas: Technologija.

2. System of National Accounts 2008 (2008 SNA). (2009). European Commission, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank, New York.
3. European System of Accounts 1995. (1996 SNA). Luxembourg, New York, Paris, Washington.
4. System of National Accounts 1993. (1993 SNA). Luxembourg, New York, Paris, Washington.
5. Gujarati D. (2003). *Basic Econometrics*, (McGraw Hill, 2003) 4th edition (GJ)
6. Handa J. (2000). *Monetary Economics*. Taylor&Francis Books.
7. Hindrics J., Myles Gareth D. (2006). *Intermediate Public Economics*. The MIT Press.
8. Internetinės prieigos: www.gov.std.lt; www.lnank.lt; www.euro.lt; www.lrinka.lt; www.ekm.lt; www.urm.lt; www.lrs.lt.
9. Kalinauskas Ž. (2013). *Ūkio statistika*. Vilnius: Technika.
10. Kėdaitis V., Martišius S. (2010). *Statistika I. Statistinės analizės teorija ir metodai*. Vilnius: VUL.
11. Martišius S., Kėdaitis V. (2011). *Statistika. II dalis. Statistikos išvados ir sprendimai*. Vilnius: VUL.
12. Lietuvos statistikos metraštis. (2013). Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Vilnius: LSD.
13. Martišius S., Vaičiūnas G. (2001). *Taikomoji statistika ekonomistams ir vadybininkams*. Šiauliai: ŠU.
14. Martišius S., Valkauskas R. (2004). *Ekonominė statistika*. Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. 5. Vilnius.
15. Masler K., Schmid F. (2009). *Beschreibende Statistik und Wirtschaftsstatistik*. Berlin/Heidelberg: Springer.
16. Rinne H. *Taschenbuch der Statistik. Für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften*. (2008). Verlag Harri Deutsch
17. Rinne H. (1997). *Wirtschafts-und Bevölkerungsstatistik*. Munchen (Wien), Oldenbourg.
18. Rudzkienė V. *Socialinė statistika*. (2005). Vilnius: RTU.
19. Scharnbacher K. *Statistik im Betrieb*. (2004). Wiesbaden: Gabler.
20. *Ūkio statistika (Teorijos ir praktikos apybraižos)*. (1995). Ats. red. R. Valkauskas. Vilnius: LB.
21. Valdez S. (2003). *Introduction to Global Financial Markes*. Basingstoke: **Palgrave Macmillan**.
22. Valkauskas R. (2005). *Ūkio statistika. Modulis*: <http://vma.esec.vu.lt>. (VU elektroninių studijų ir egzaminavimo centras. VU virtuali mokymosi aplinka (VMA)).
23. Valkauskas R. (2011). *Ūkio statistika*. (Paskaitų konspektas Ekonomikos fakulteto studentams). Vilnius, Ekonomikos fakulteto kopijavimo technikos aptarnavimo baras.

24. Valkauskas R. (2012). Ekonominė statistika : reiškinių aprašymo metodai, metodikos (rusų kalba). Saarbrücken (Deutschland): Lap Lambert Academic Publishing
25. Valkauskas R. (2013). Socioekonominė statistika. Vilnius: VUL.
26. Volkswirtschaftliche Gesamtrechnungen (national accounts). (2010). Fachserie 1.8. Reihe 1.4. Wiesbaden: Gabler.
27. Von der Lippe Michael. Wirtschaftsstatistik. (1996). Lucius&Lucius (German edition).
28. [Wonnacott P., Wonnacott R. \(1994\)](#). Makroekonomika. Kaunas: Litterae Universitatis
29. [Wonnacott P., Wonnacott R. \(1998\)](#). Mikroekonomika. Kaunas: Litterae Universitatis
30. Адамов В., Ильенкова С., Сиротина Т., Смирнов С. (2003). Экономика и статистика фирм. Москва: Финансы и статистика.
31. Образцова О. (2011). Статистика предприятий и бизнес-статистика. Москва: Издательский дом Высшей школы экономики.
32. Экономическая статистика. (Под ред. Иванова Ю.Н.). (2010). Москва: ИНФРА-М.

VI. EKONOMETRIJOS PROGRAMA

1. Ekonometrinio modeliavimo samprata ir tikslai

Ekonometrinio modelio apibrėžimas. Jų klasifikacija. Ekonometrinio modelio sudarymo etapai. Duomenų rūšys ekonometriniuose modeliuose

2. Tiesinis vienos lygties regresinis modelis

Regresinio modelio paskirtis. Sąvokos: regresija, priklausomas, nepriklausomas kintamasis. Porinė, daugianarė regresija. Parametras ir jo įvertis. Tiesinis, netiesinis regresinis modelis.

3. Regresijos parametrų vertinimas mažiausių kvadratų metodu

Mažiausių kvadratų metodo (MKM) esmė. Gauso-Markovo teorema. Klasikinio regresinio modelio įvertinto MKM prielaidos. MKM įverčių savybės: nepaslinkti, efektyvūs ir suderinti įverčiai. Matricų teorijos panaudojimas dauginės regresijos įverčių skaičiavimui. Regresijos tikslumas: modelio standartinė paklaida ir determinacijos koeficientai.

4. Regresinio modelio taškiniai ir intervaliniai įverčiai. Jų panaudojimas statistinėms išvadoms ir prognozavimui

Regresinio modelio taškiniai įverčiai. Įverčių standartinė paklaida. Įverčių pasikliautiniai intervalai. Regresijos parametrų statistinio reikšmingumo tikrinimas. Prognozavimas pasitelkiant regresiją. Taškinės ir intervalinės prognozės.

5. Regresinio modelio ekonominės interpretacijos galimybės ir charakteristikos

Regresinio modelio įverčių ekonominė interpretacija. Elastingumo sąvoka ir jo skaičiavimas naudojant regresinio modelio įverčius. Veiksnių pakeičiamumo rodikliai.

6. Netiesiniai kintamųjų atžvilgiu regresiniai modeliai

Dažniausiai naudojamos netiesinių modelių funkcijos ir jų taikymo pavyzdžiai. Regresinio modelio matematinės funkcijos parinkimas. Vienetinių ir santykinių (elastingumo) skaičiavimas netiesiniuose modeliuose.

7. Regresiniai modeliai su fiktyviais (pseudo) kintamaisiais

Fiktyvių kintamųjų samprata. Posūkio ir poslinkio fiktyvūs nepriklausomi kintamieji. Fiktyvių kintamųjų panaudojimas kokybinių veiksnių, struktūrinių pokyčių ir sezoniškumo įtakai įvertinti. Fiktyvus priklausomas kintamasis: Modelio su fiktyviu priklausomu kintamuoju ypatumai. LPM (tiesinis tikimybinis modelis), LOGIT, PROBIT modeliai.

8. Regresinio modelio statistiškai reikšmingų kintamųjų parinkimo procedūros

Laipsniško kintamųjų įtraukimo (Forward) ir pašalinimo (Backward) bei kombinuota (Stepwise) procedūros.

9. Regresinio modelio veiksnių multikolinearumo problema

Multikolinearumo esmė ir jo neigiami padariniai. Multikolinearumo diagnozavimo būdai: porinių koreliacijos koeficientų matricos ir dauginės determinacijos koeficientų panaudojimas. VIF ir TOL charakteristikos. Veiksnių multikolinearumo problemos sprendimo būdai.

10. Regresinio modelio heteroskedastiškumo problema

Heteroskedastiškumo problemos esmė, priežastys ir neigiami padariniai. Heteroskedastiškumo nustatymo būdai: Park, Glesjer, Goldfield - Quandt, Breush - Pagan, White testai. Heteroskedastiškumo problemos sprendimo būdai.

11. Regresinio modelio paklaidų autokoreliacijos problema

Modelių paklaidų autokoreliacijos esmė, priežastys ir neigiami padariniai. Autokoreliacijos nustatymo būdai: ženklų kriterijus, Durbin-Watson, Breush-Godfrey testai. Modelio paklaidų autokoreliacijos problemos sprendimo būdai.

12. Sudaryto ekonometrinio modelio (specifikacijos) vertinimas

Duomenų klaidos ir jų pasekmės. Neteisingai įtrauktų arba neteisingai praleistų modelio kintamųjų padariniai. Ramsey-Resert testas.

13. Ekonometrinių lygčių sistemos

Egzogeniniai ir endogeniniai kintamieji. Redukuota modelio forma. Lygčių sistemos parametrų vertinimas. Eilės ir rango sąlygos. Netiesioginis ir dviejų žingsnių mažiausių kvadratų metodas.

Literatūra

1. Gujarati D.N., Porter C.D. Basic Econometrics. New York, etc.: McGraw-Hill, Inc., 2009
2. Gujarati D.N. Basic Econometrics. New York, etc.: McGraw-Hill, Inc., 2003, 1995.
3. Boguslauskas V. Ekonometrika. Technologija, Kaunas, 2008.
4. Dougherty Ch. Introduction to Econometrics. Oxford university press, 2004, 2002, 1992.
5. Martišius S. Ekonometrija ir prognozavimas. Vilnius: VU leidykla, 2000.
6. Martišius S. Koreliacinės-regresinės analizės pradmenys. Vilnius:VU leidykla, 2002.
7. Kėdaitis V. Statistinių išvadų pagrindai. (Mokomoji knyga). Vilnius: VU leidykla, 2009.
8. Kėdaitis V. Koreliacinės ir regresinės analizės pagrindai. (Mokomoji knyga). Vilnius: VU leidykla, 2009.
9. Greene W.H. Econometric Analysis. New Jersey: Prentice-Hall, 2008, 2006 (Eurofak. bibl.).
10. Studenmund A.H., Cassidy H.J. Using Econometrics. Boston, Toronto: Little, Brown and Company, 2006 (Ekonomikos fak. bibl.).

VADYBOS IR VERSLO ADMINISTRAVIMO KRYPTIS

I. APSKAITOS PROGRAMA

1. Apskaitos informacinė sistema ir apskaitos informacijos vartotojai

Apskaitos informacijos poreikis ir paskirtis. Vidiniai apskaitos informacijos vartotojai ir jų poreikiai. Išoriniai apskaitos informacijos vartotojai ir jų poreikiai. Apskaitos rūšys: finansinė apskaita, valdymo apskaita. Apskaitos reglamentavimas. Apskaitos politika. Apskaitos sistemos elementai.

2. Bendrieji apskaitos principai

Įmonės principas. Veiklos tęstinumo principas. Periodiškumo principas. Pastovumo principas. Piniginio mato principas. Kaupimo principas. Palyginimo principas. Atsargumo principas. Neutralumo principas. Turinio viršenybės prieš formą principas.

3. Pagrindinė apskaitos lygybė ir jos elementų klasifikavimas

Pagrindinės apskaitos lygybės esmė. Pagrindinės apskaitos lygybės elementai ir jų samprata. Ilgalaikio turto klasifikavimas. Trumpalaikio turto klasifikavimas. Nuosavo kapitalo klasifikavimas. Įmonės ilgalaikių ir trumpalaikių įsipareigojimų klasifikavimas. Pajamų ir sąnaudų pripažinimas.

4. Sąskaitos ir dvejetainis įrašas

Apskaitos (buhalterinės) sąskaitos samprata. Sąskaitų klasifikavimas. Įrašų aktyvinėse ir pasyvinėse sąskaitose tvarka. Dvejetainio įrašo esmė. Sąskaitų korespondencijų nustatymas. Sąskaitų planas.

5. Apskaitos ciklas.

Ūkinių operacijų dokumentavimas. Apskaitos registrai. Didžioji knyga. Bandomasis balansas. Sąskaitų uždarymas. Klaidų apskaitoje taisymas. Finansinių ataskaitų sudarymas.

6. Ilgalaikio materialiojo turto apskaita

Ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo (pasigaminimo) savikainos nustatymas ir įsigijimo apskaita. Ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimo skaičiavimo metodai ir nusidėvėjimo apskaita. Ilgalaikio materialiojo turto nurašymo apskaita.

7. Nematerialiojo turto apskaita

Nematerialiojo turto įsigijimo (sukūrimo) savikainos nustatymas ir įsigijimo apskaita. Nematerialiojo turto amortizacijos apskaita. Nematerialiojo turto nurašymo apskaita.

8. Atsargų apskaita

Atsargų įsigijimo (pasigaminimo) savikainos nustatymas ir įsigijimo apskaita. Atsargų įkainojimo būdai (FIFO, LIFO, svertinio (slenkančio) vidurkio, konkrečių kainų) ir jų parinkimas. Atsargų apskaitos būdai (nuolat apskaitomų atsargų, periodiškai apskaitomų atsargų) ir jų naudojimo galimybės. Atsargų sunaudojimo ir pardavimo apskaita.

9. Gamybos išlaidų apskaita

Įmonės išlaidų klasifikavimas. Tiesioginės gamybos išlaidos. Netiesioginės gamybos išlaidos. Nebaigtos gamybos apskaita. Išlaidų apskaitos ypatumai gamybos, prekybos, paslaugų įmonėse.

10. Produkcijos savikainos kalkuliavimas

Savikainos rodiklio samprata ir informacijos apie produkcijos savikainą panaudojimas. Užsakyminis produkcijos savikainos kalkuliavimo būdas. Procesinis produkcijos savikainos kalkuliavimo būdas. Normatyvinis produkcijos savikainos kalkuliavimo būdas. Funkciniai savikainos kalkuliavimo būdai.

11. Finansinio turto apskaita

Nuosavybės ir ne nuosavybės vertybinių popierių apskaita. Pirkėjų skolų ir kitų gautinų sumų apskaita. Kasos operacijų apskaita. Sąskaitų bankuose apskaita.

12. Nuosavo kapitalo apskaita

Įstatinio kapitalo formavimo, didinimo ir mažinimo procedūros ir apskaita. Akcijų priedų apskaita. Rezervų sudarymo, naudojimo ir mažinimo apskaita. Nepaskirstytojo pelno (nuostolių) apskaita.

13. Įsipareigojimų apskaita

Ilgalaikių finansinių skolų apskaita. Ilgalaikių prekybos ir kitų skolų apskaita. Trumpalaikių finansinių skolų apskaita. Trumpalaikių prekybos skolų apskaita. Kitų trumpalaikių skolų apskaita.

14. Darbo užmokesčio apskaita

Darbo apmokėjimo rūšys, formos ir sistemos. Pagrindinio darbo užmokesčio apskaita. Papildomo darbo užmokesčio apskaita. Mokesčių, susijusių su darbo užmokesčiu, apskaita.

15. Mokesčių apskaita

Pridėtinės vertės mokesčio (PVM) apskaita. Pelno mokesčio apskaita. Gyventojų pajamų mokesčio (GPM) apskaita. Kitų mokesčių apskaita.

16. Pajamų apskaita

Pardavimo pajamų pripažinimas ir apskaita. Kitos veiklos pajamos ir jų apskaita. Finansinės ir investicinės veiklos pajamų apskaita.

17. Sąnaudų apskaita

Pardavimo savikainos nustatymas ir apskaita. Veiklos sąnaudų pripažinimas ir apskaita. Kitos veiklos sąnaudų, finansinės ir investicinės veiklos sąnaudų apskaita. Pelno mokesčio sąnaudų apskaita.

18. Veiklos rezultatų nustatymas ir apskaita

Ataskaitinio laikotarpio įmonės veiklos rezultato nustatymas. Pelno (nuostolių) paskirstymo procedūros ir apskaita.

19. Finansinių ataskaitų rinkinys

Finansinių ataskaitų rinkinio sudėtis, tvirtinimas, auditas. Sutrumpintos finansinės ataskaitos. Balansas. Pelno (nuostolių) ataskaita. Nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita. Pinigų srautų ataskaita. Aiškinamasis raštas.

Literatūra

1. Subačienė R. ir kiti. Apskaitos ir audito pagrindai – Vilnius: VU leidykla, 2015 m.
2. Ivanauskienė A. Buhalterinės apskaitos pagrindai. Vilnius: TEV, 2008.
3. Kalčinskas G. Buhalterinės apskaitos pagrindai. Vilnius: Pačiolis, 2007.
4. Jefimovas B. Apskaitos pagrindai. Kaunas: Technologija, 2008.
5. Finansinės apskaitos teorija ir praktika. Vilnius: VU leidykla, 2009.
6. Anthony R., Breitner K. Essentials of accounting. 2006.
7. Subačienė R., Budrionytė R., Senkus K. Finansinė apskaita – Vilnius: VU leidykla, 2012.
8. Subačienė R. Finansinės apskaitos užduotys. Vilnius: VU leidykla, 2008.
9. Verslo apskaitos standartai. Prieiga per internetą: <http://www.aat.lt/index.php?id=14>
10. Verslo apskaitos standartų metodinės rekomendacijos. Prieiga per internetą: <http://www.aat.lt/index.php?id=175>

II. VADYBOS PROGRAMA

1. Organizacijos ir poreikis valdymui. Valdymo samprata.
2. Valdymo procesas. Valdymo funkcijos. Vadovų vaidmenys. Valdymo lygiai ir įgūdžiai.
3. Vadybos teorijos raida. Mokslinio valdymo mokykla. Klasikinės organizacijos teorijos mokykla. Biheavioristinė mokykla. Vadybos mokslo mokykla. Šiuolaikinės valdymo tendencijos.
4. Organizacijos aplinka. Tiesioginio poveikio aplinkos elementai. Netiesioginio poveikio aplinkos elementai. Organizacijų natūralios aplinkos valdymas.

5. Socialinė atsakomybė ir etika. Kintanti socialinės atsakomybės koncepcija. Etikos priemonės.

6. Sprendimų priėmimas. Valdymo sprendimo priėmimo procesas. Individualūs ir grupiniai valdymo sprendimai.

7. Planavimo nauda, stiliai. Organizacijos planų hierarchija. Strateginio planavimo procesas. Strategijos lygiai: korporacijos lygio, verslo vieneto ir funkcinio lygio strategija. Strateginės analizės instrumentai. Strategijos įgyvendinimas.

8. Organizavimas. Įgaliojimų delegavimas. Organizacinių valdymo struktūrų tipai. Centralizavimo-decentralizavimo dilema. Organizacijų projektavimas.

9. Galia ir valdžios paskirstymas. Galios šaltiniai. Valdžios šaltiniai. Valdžia grindžiami principai. Valdžios formos.

10. Organizacijos pokyčių ir inovacijų valdymas.

11. Motyvacijos teorijos. Ankstyvieji motyvacijos požiūriai. Šiuolaikiniai motyvacijos požiūriai.

12. Vadovavimo stiliai ir lyderiavimas. Valdymo tinklelis. Hersey ir Blanchardo situacinis lyderiškumo modelis. Fiedlerio modelis.

13. Komunikacija. Komunikacijos procesas. Komunikacijos procesų gerinimas.

14. Kontrolės samprata. Kontrolės procesas. Kontrolės metodai.

Literatūra

1. Certo C.S., S. T. Certo (2006). Modern management, PearsonPrenticeHall.

2. Diskienė D., Marčinskas A (2007) Lietuvos vadybinis potencialas. Būklė ir perspektyvos. Monografija. Vilnius: VU leidykla.

3. Daft Richard L (2006). The New Era of Management. Thomson/South-Western.

4. Jucevičienė P. //Organizacijos elgsena. Kaunas: Technologija, 1994.

5. Kasiulis J., Barvydienė V. (2005). Vadovavimo psichologija. Kaunas: Technologija.

6. Stoner A. F., Freeman R., Gilbert R. (2008). Vadyba. Poligrafija ir informatika.

III. RINKODAROS PROGRAMA

1. Rinkodaros prigimtis, turinys ir sudėtis

Rinkodaros samprata. Rinkodaros principai ir sistema. Rinkodara kaip veiklos rinkoje teorija ir praktika. Rinkodaros vieta ir reikšmė Lietuvoje.

2. Rinkodara ir kitos verslo orientacijos

Verslo orientacijos samprata. Gamybos orientacija. Prekės orientacija. Pardavimo orientacija. Rinkodaros orientacija. Socialinės-etinės rinkodaros orientacija. Verslo orientacijų ryšys ir skirtumai.

3. Rinkodaros aplinka

Rinkodaros aplinkos samprata. Rinkodaros makroaplinka. Rinkodaros mikroaplinka. Lietuvos rinkodaros aplinkos ypatumai.

4. Rinkodaros informacija ir tyrimai

Rinkodaros informacijos samprata ir reikšmė. Rinkodaros tyrimai ir jų rūšys. Pirminių duomenų rinkimo metodai. Imtis. Imties metodai. Matavimai atliekant rinkodaros tyrimus. Rinkodaros tyrimų proceso etapai. Rinkodaros tyrimų rezultatams turintys įtakos veiksniai. Rinkodaros informacijos sistemos.

5. Rinkos ir jų segmentavimas

Rinkos samprata. Tikslinės rinkos parinkimas. Vartojimo prekių rinkos segmentavimas. Gamybinių prekių rinkos segmentavimas.

6. Vartotojo elgsenos samprata

Išoriniai ir vidiniai vartotojo elgsenos veiksniai. Vartojimo prekių pirkimo procesas. Gamybinių prekių pirkimo procesas.

7. Prekės samprata

Prekių asortimentas ir jo struktūros analizė. Prekių klasifikavimo būdai. Vartojimo prekių ir gamybinių prekių klasifikavimas.

8. Naujų prekių kūrimas ir prekės gyvavimo ciklas

Naujų prekių kūrimas ir jo etapai. Prekės gyvavimo ciklas ir jo stadijos. Ciklo tipai. Prekės gyvenimo ciklo stadijoje naudojamos rinkodaros strategijos. Naujų prekių kūrimas ir jo etapai.

9. Prekių identifikavimas ir įpakavimas

Prekės identifikavimo samprata. Prekių identifikavimo strategijos. Prekių pakuotė ir su ja susiję sprendimai.

10. Kainodaros pagrindai

Kainos samprata ir reikšmė. Kainodaros tikslai. Rinkos poveikis kainai. Kaštų poveikis kainai.

11. Kainų nustatymo metodai ir strategijos

Kainos nustatymo metodai ir strategijos. Galutinės kainos nustatymas. Kainų nustatymo variantai. Kainų strategijos.

12. Paskirstymo kanalai ir rinkodaros logistika

Paskirstymas kaip ūkinė veikla ir rinkodaros komplekso elementas. Paskirstymo kanalo samprata ir kanalų pasirinkimo sprendimai. Vertikalią rinkodaros sistema. Rinkodaros logistikos samprata ir valdymas.

13. Prekyba

Prekybos samprata, jos sritys ir rūšys. Mažmeninės prekybos įmonės, jų rūšys ir tipai. Mažmeninės prekybos įmonių rinkodara. Didmeninės prekybos įmonės ir jų rūšys. Prekyba nepriklausomoje Lietuvoje.

14. Komunikacinis rinkodaros procesas

Komunikacijos proceso samprata ir jo pasireiškimas rinkodaros veikloje. Rėmimo strategijos.

15. Reklama, jos svarba rinkodarai

Pozicionavimas. Reklamos rūšys. Reklamos kampanija ir jos planavimas. Reklamos organizavimas ir reguliavimas.

16. Asmeninis pardavimas, jo reikšmė ir turinys

Asmeninio pardavimo uždaviniai. Asmeninio pardavimo procesas. Prekybos agentų darbo užmokestis ir skatinimas.

17. Pardavimo skatinimas, jo esmė ir tikslai

Gamintojo pardavimo skatinimo veiksmai, skirti galutiniams vartotojams. Gamintojo pardavimo skatinimo veiksmai, skirti prekybininkams. Prekybininkų naudojami pardavimo skatinimo veiksmai. Pardavimo skatinimo planavimas ir vertinimas.

18. Ryšiai su visuomene, jų samprata, tikslai ir naudojimas rinkodaroje

Įmonei svarbios visuomenės grupės. Įmonės identitetas ir įvaizdis. Bendravimo su visuomenės grupėmis būdai. Ryšių su visuomene organizavimas.

19. Rinkodaros strateginis planavimas ir jo svarba

Strateginio planavimo nuoseklumas. Bendrosios rinkodaros strategijos.

20. Rinkodaros valdymo samprata

Rinkodaros valdymo sprendimų priėmimas. Įmonės rinkodaros padalinys.

21. Paslaugos, jų esmė, savybės ir klasifikacija

Paslaugų rinkodaros ypatumai. Paslaugų įmonių rinkodaros strategijos. Prekės, lydinčios paslaugas.

22. Tarptautinė rinkodara, jos samprata ir uždaviniai

Rinkodaros veiklos užsienio rinkoje būdai ir etapai. Tarptautinės rinkodaros tyrimai. Tarptautinės rinkodaros komplekso specifika. Papročiai, etika ir tarptautinė rinkodara. Lietuvos įsitraukimas į tarptautines rinkas.

Literatūra

Pagrindinė

1. V. Pranulis, A. Pajuodis, S. Urbonavičius, R. Virvilaitė. Marketingas. 4-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: Garnelis, 2012. 602 p.
2. V. Pranulis, A. Pajuodis, S. Urbonavičius, R. Virvilaitė. Marketingas. 3-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: Garnelis, 2008. 602 p.
3. Kotler P., Keller K. L. Marketing Management. 12th ed. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, Inc., 2006. 728 p.

Papildoma

1. Brassington F., Pettitt S. Principles of Marketing. 4th ed. London: Pearson ed. Ltd., 2006. 1064 p.
2. Kotler P., Armstrong G., Saunders J., Wong V. Principles of Marketing. 4th European Edition. Harlow, England: Pearson Education Limited, 2005. 954 p.

IV. INFORMATIKOS IR INFORMACINIŲ SISTEMŲ PROGRAMA

1. Duomenys, informacija ir žinios

Duomenų ir informacijos samprata. Informacija ir žinios, jų bendrumai ir skirtumai.

2. Kompiuterių architektūros pagrindai

Pagrindiniai kompiuterių sandaros elementai ir jų sąveika. Kompiuterių ir kitos techninės įrangos tipai ir paskirtis.

3. Programinė įranga

Programinės įrangos veikimo principai. Sisteminė, taikomoji universali ir taikomoji speciali programinė įranga.

4. Tinklų technologija.

Kompiuterių tinklo samprata ir veikimo principai. Tinklų tipai ir standartai. Tinklo technologijų sklaidos poveikis visuomenei.

5. Ekonominiai duomenys ir jų struktūros

Duomenų struktūrų hierarchija. Rekvizitai ir jų tipai. Rodikliai. Įrašai ir duomenų rinkmenos. Duomenų bazės samprata. Nestruktūruoti duomenys ir jų organizavimo technologijos.

6. Informacijos vaidmuo vadyboje

Informacija ir kiti veiklos išteklių. Informacijos ypatumai. Informacijos vieta vadyboje ir informacijos poreikiai.

7. Informacijos ir komunikacijos technologijos vadyboje

Technologijų raida ir pagrindiniai tipai. Svarbiausių informacijos gyvavimo ciklo stadijų technologijos.

8. Elektroninio verslo technologijos

Elektroninio verslo raida. Pagrindinės elektroninio verslo formos. Vertės šaltiniai elektroniniame versle.

9. Informacinės visuomenės technologijos

Informacijos ir komunikacijos technologijos valstybės institucijose, savivaldos struktūrose ir nepelno organizacijose. Technologijų sklaida ir perspektyvos pasaulyje ir Lietuvoje.

10. Informacinių sistemų bendrosios sąvokos

Informacinių sistemų (IS) raida ir tipai.

Informacinių sistemų posistemiai ir taikomieji kompleksai. Funkciniai informacinių sistemų uždaviniai, jų sąryšiai. Informacinės sistemos architektūros samprata.

11. Informacinių sistemų įranga, jos struktūra

IS informacinė, techninė, programinė ir technologinė įranga. Informacinių sistemų infrastruktūra.

12. Duomenų bazės

Duomenų bazių paskirtis ir funkcijos. Duomenų bazių valdymo sistemos. Duomenų struktūrų tipai. Duomenų bazių kūrimas ir valdymas.

13. Sprendimų paramos ir ekspertinių sistemų struktūra ir funkcijos

Sprendimų paramos samprata ir funkcijos. Sprendimų paramos sistemų struktūra ir tipai.

Sprendimų paramos programinė įranga. Ekspertinių sistemų paskirtis, funkcijos ir kūrimo principai.

14. IS taikomųjų kompleksų ir funkcinių uždavinių projektavimas

IS sudėtinių dalių projektavimas. Informaciniai ir matematiniai kompleksų ir uždavinių modeliai. Duomenų srautai, jų savybės ir organizavimas. Uždavinių sprendimo technologiniai procesai.

15. IS taikomoji programinė įranga

Taikomosios programinės įrangos klasifikavimas. Funkcinės paskirties programos ir jų paketai. Taikomųjų programų integravimas. Verslo valdymo sistemų (VVS) samprata ir funkcijos. VVS naudos šaltiniai ir diegimo problematika. Plačiau žinomi pasaulio ir Lietuvos gamintojų VVS tipai.

16. IS ir informacijos vartotojų sąveika

IS ir vartotojų sąveikos rūšys, lygiai ir formos. Sąveikos organizavimo būdai.

Literatūra

1. Barčkutė O., Mikalauskienė A., Skyrius R. Ekonominė informatika. Vadovėlis. Vilnius: Aldorija, 1999.
2. Skyrius R., Mikalauskienė A., Zalieckaitė L. Informacijos ir komunikacijos technologijos. Vadovėlis. Vilnius: VU leidykla, 2008.
3. Brazaitis Z., Brazaitienė T. Verslo vadybos informacinės sistemos. Vadovėlis. Vilnius: Pradai, 1998.
4. Laudon K., Laudon J. Management Information Systems. 12th Edition. Upper Saddle River, NJ: Pearson International, 2011.
5. Simanauskas L. Vadybos informacinės sistemos. Vadovėlis. Vilnius: VU leidykla, 2008.
6. Brazaitis Z., Bujauskas V. Informacinės sistemos. Kaunas: Lietuvos distancinio mokymo tinklas, 2008. Prieiga per internetą: <http://vma.esec.vu.lt> (su slaptažodžiu).
7. Barčkutė O. Informacinių sistemų analizė. Vilnius: VU leidykla, 2008.